

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์

“ญาณสมปยุต — ประกอบทั่วพร้อมด้วยปัญญา, ญาณสมปยุต”

คำว่า ญาณสมปยุต อ่านตามภาษาบาลีว่า ยา - นะ - สำ - ปะ - ยุต - ตะ มาจากคำว่า ญาณ (ปัญญา, ความเข้าใจถูกเห็นถูก) กับคำว่า สมปยุต (ประกอบทั่วพร้อม) รวมกันเป็น ญาณสมปยุต แปลว่า ประกอบทั่วพร้อมด้วยปัญญา, ประกอบด้วยปัญญา แปลทับศัพท์เป็น ญาณสัมปยุตต์, เฉพาะคำว่า“สัมปยุตต์”นั้น หมายถึงการเกิดประกอบร่วมกันของสภาพธรรมที่เป็นนามธรรมซึ่งสามารถเข้ากันได้สนิท คือจิตและเจตสิกที่เกิดร่วมกัน ดังนั้นถ้ากล่าวถึง“ญาณสัมปยุตต์”แล้ว ก็เป็นการกล่าวถึงสภาพธรรมที่เป็นจิต และเจตสิกที่เกิดร่วมกันในขณะนั้น โดยมีปัญญาความเข้าใจถูกเห็นถูกเกิดร่วมด้วย หรือประกอบทั่วพร้อมด้วยปัญญา ตามข้อความจาก อัญญาสาธินี อรรถกถาพระอภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณีปกรณ์ ว่า

บทว่า ญาณสมปยุตต์ แปลว่า สัมปยุตต์(ประกอบ)ด้วยญาณ อธิบายว่า ประกอบด้วยการเกิดพร้อมกัน เป็นต้น เสมอกัน. เพราะฉะนั้น บัณฑิตพึงทราบว่ ญาณ นั้น สัมปยุตต์ ด้วยลักษณะนี้ คือ เกิดพร้อมกัน ดับพร้อมกัน มีวัตถุอันเป็นที่เกิดที่เดียวกัน (สำหรับในภูมิที่มีขั้น ๕ เพราะในภูมิที่ไม่มีรูป คือ อรูปพรหมภูมิ จิตและเจตสิกอาศัยกันและกันเกิดขึ้น) และ มีอารมณ์เดียวกัน.

แต่ละบุคคลสะสมอกุศลมามาก เพราะความเป็นปุถุชนผู้หนาแน่นไปด้วยกิเลสซึ่งได้สะสมมาอย่างเนิ่นนานในสังสารวัฏฏ์ เมื่อมีความเข้าใจว่าอกุศลธรรมมีมาก จึงมีการเห็นโทษของอกุศลธรรม มีการศึกษาพระธรรม ฟังพระธรรม เพื่อที่จะขัดเกลาอกุศลธรรม เพื่อการละอกุศลธรรม เมื่อได้ศึกษาพระธรรมแล้ว ก็จะค่อยๆ เห็นว่าขณะจิตที่เป็นไปในแต่ละวันนั้น เป็นไปด้วยโลภะ โทสะ โมหะ ตลอดเวลาที่จิตไม่ได้เป็นไปในการให้ทาน ไม่ได้เป็นไปในการรักษาศีล และไม่มีการอบรมเจริญปัญญาจากการฟังธรรมบ้าง สนทนาธรรมบ้าง ไตร่ตรองพระธรรมบ้าง จิตก็จะเป็นอกุศลโดยส่วนใหญ่ อกุศลธรรมทั้งหลาย ที่จะเป็นเพื่อนสนิทหรือเป็นเพื่อนที่ดีที่สุด ก็ต้องเป็นอกุศลที่ประกอบด้วยปัญญา คือ อกุศลที่ประกอบด้วยความเข้าใจถูก เห็นถูก ซึ่งมีหลายระดับชั้น ตั้งแต่ในขั้นการฟังความเข้าใจในเรื่องกรรมและผลของกรรม ความเข้าใจในขั้นที่เป็นการระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง จนถึงขั้นสูงสุดคือประจักษ์แจ้งความจริงดับกิเลสตามลำดับขั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมที่เป็นที่พึ่งที่แท้จริง ซึ่งก็คืออกุศลที่ประกอบด้วยปัญญา หรือ อกุศลขั้นการอบรมเจริญสติปัญญา คือการระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมตามปกติตามความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน

เพื่อค่อยๆ สะสมความเข้าใจจนกว่าจะเป็นปัจจัย ทำให้สามารถที่จะละคลายกิเลสได้ตามลำดับ ซึ่งจะขาดความเข้าใจในขั้นของการฟังเรื่องของสภาพธรรมที่มีจริงๆ ในขณะนี้ ไม่ได้เลย

กุศลที่ประกอบด้วยปัญญา (หรือ กุศล ญาณสัมปยุตต์) มีคุณมาก เป็นกุศลธรรมที่ประกอบด้วยความเข้าใจถูก คือ ค่อยๆ เข้าใจสภาพธรรมและ มีการอบรมเจริญให้มากขึ้น จนเห็นโทษของอกุศลธรรม และรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงที่กำลังปรากฏ ในขณะนี้

ปัญญา (ความเข้าใจถูก เห็นถูก) เป็นสังขารขั้นซึ่งปรุงแต่งจิต ให้มีการสะสมและเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องตรงตามพระธรรมคำสอนที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง บุคคลผู้จะเดินทางไปไกล เพื่อจะออกจากสังสารวัฏฏ์ ออกจากภพภูมิ ออกจากการเกิดดับในภพภูมิต่างๆ ออกจากทุกข์โดยประการทั้งปวงนั้น ก็ต้องมีการสะสมกุศลธรรมทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือการฟังพระธรรมศึกษาพระธรรมอบรมเจริญปัญญา ซึ่งจะค่อยๆ เป็นปัจจัย เป็นเหตุที่สำคัญ เป็นเพื่อนสนิท เป็นมิตรที่คอยอุปถัมภ์ที่จะให้ผลข้างหน้า คือสามารถทำให้เกิดในสุคติภูมิ แล้วยังสะสมเป็นปัจจัย ให้มีการได้ฟังพระธรรมศึกษาพระธรรมต่อไปอีก เพื่อที่จะได้อบรมเจริญกุศลธรรมจนกว่าจะถึงการดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท (ถอนขึ้นได้อย่างเด็ดขาดไม่เกิดอีกเลย) และออกจากสังสารวัฏฏ์ได้ในที่สุด

เพราะฉะนั้น ประโยชน์ของการเกิดมาเป็นมนุษย์และมีชีวิตอยู่จนถึงขณะนี้ ก็คือ ค่อยๆ สะสมกุศลธรรมซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งในภพปัจจุบัน และยังเป็นประโยชน์ที่จะสะสมเป็นที่พึ่งต่อไป ในภายหน้า จนกว่าจะบรรลุถึงประโยชน์อย่างสูงสุด คือการดับกิเลสตามลำดับได้ในที่สุด ซึ่งจะต้องเป็นกุศลธรรมที่ประกอบด้วยปัญญา คือกุศลธรรมที่เป็นไปกับความเข้าใจถูกเห็นถูกนั่นเอง

พระธรรมคำสอนที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง เป็นไปเพื่อปัญญาโดยตลอด ตั้งแต่ต้นจนถึงที่สุด เกื้อกูลในทุกระดับชั้น ตั้งแต่เกื้อกูลให้ความดีทั้งหลายเจริญยิ่งขึ้นในชีวิตประจำวัน จนถึงสูงสุด คือดับกิเลสจนหมดสิ้น พ้นจากกิเลส พ้นจากทุกข์โดยประการทั้งปวง.

[ชมรมบ้านฆัมมะ มศพ. : www.dhammahomefellowship.com, โทร. ๐๘๕-๖๒๑๗๑๐๖]